

Răzvan Voncu

Poeți români de azi (I)

Ediția a II-a, revăzută și adăugită

Cluj-Napoca, 2019

Cuprins

În loc de prefață la ediția a II-a.....	5
Poezia, azi: regină și cenușăreasă. Scurtă privire istorică	13
I. POEZIA AFIRMATĂ ÎN PERIOADA COMUNISTĂ (1948-1989)	17
1. GENERAȚIA DECENIULUI REALIST-SOCIALIST.	
DE LA COMPROMIS LA POEZIE	19
NICOLAE LABIȘ. Posteritatea dificilă a unui poet afirmat într-o epocă barbară.....	21
A.E. BACONSKY. Ce (mai) rămâne	42
ION HOREA. Poezia tradițională, în evul nostru eretic.....	46
RADU BRATEȘ. Poezie și suferință.....	50
RADU STANCA. De la interdicție la ocultare	54
2. ANII '60. RESURECȚIA LIRISMULUI. DE LA NEO-MODERNISM LA POSTMODERNISM	59
NICHITA STĂNESCU. Poezia ca stare de libertate.....	61
MARIN SORESCU. O traversare poetică a absurdului.....	88
LEONID DIMOV. Dizolvarea modernismului	101
CEZAR BALTAG. Un poet al căutării de sine	105
ȘTEFAN AUG. DOINAȘ. Lecția edificării	109
IOAN ALEXANDRU. Imnograful.....	113
ANA BLANDIANA. Poezia de chihlimbar.....	117
GHEORGHE TOMOZEI. Toamna „Prințului Tom”	124
DAN LAURENȚIU. Postmodernul religios.....	127
VIRGIL MAZILESCU. Onirismul și „poezia pură”	131
NICOLAE PRELIPCEANU. O viață de poet	135
LIVIU DAMIAN. Recuperarea necesară	139
3. ECHIVOCUL DECENIU '70-'80	143
MIRCEA DINESCU. Negustorul Marx	145
ȘERBAN FOARȚĂ. Între vasiliscul livresc și aspida mitologică.....	149
ADRIAN POPESCU. Ardeleanul mediteranean	151
HORIA BĂDESCU. Lirismul „rece”	155
ION POP. 45 de ani de poezie.....	171
ION MIRCEA. Materia cea vrăjmașă	175

4. GENERAȚIA OPTZECI: PRECURSORI, VEDETE, SCRITORI DISCREȚI	179
GELLU NAUM. Modulațiile vocii poetice	181
IOAN FLORA. Poetul în bazarul textual	190
GABRIEL CHIFU. De la precursor la companion. O kenoză poetică	207
VASILE DAN. Ceremonialul incertitudinii	215
LIVIU IOAN STOICIU. Postmodernul și hiperboreeanul	217
MIRCEA CĂRTĂRESCU. Când totul s-a spus	223
EUGEN SUCIU. Optzecism, dar pentru mai târziu	226
PETRU CÂRDU. O recuperare obligatorie	235
LEO BUTNARU. O poezie a limbajelor poetice	239
ARCADIE SUCEVEANU. Blândețea postmodernismului	243
ADRIAN ALUI GHEORGHE. Permanența lirismului	246
AUREL PANTEA. Corporalitatea abisului	252
RADU R. ȘERBAN. Un optzecist neoptzecist	256
5. ...ȘI UN EPILOG RĂSTURNAT	261
Incursiune în bolgiile poeziei realist-socialiste	263
II. POEZIA AFIRMATĂ ÎN PERIOADA DEMOCRATICĂ	267
IOAN ES. POP. Es., sau Înainte de ieșire	269
RADU SERGIU RUBA. Cercul revelației	277
HORIA GÂRBEA. Poet, eseist și traducător	280
CRISTIAN POPESCU. Nu o viață, ci o operă	285
MARIAN DRĂGHICI. Arta contrapunctului	289
DANIEL BĂNULESCU. Insurgentul unei generații	295
TEO CHIRIAC. Ludicul lucid și sentimentalul disimulat	299
HANNA BOTA. O împlânzire lirică	305
EMILIAN PAL. Poetul neprefăcut	309
ANDREI NOVAC. Interiorizarea tensiunii	313
SAVU POPA. Metabolicul cerebral	315
III. POEȚI ÎN CONFESIUNE	317
LUCIAN BLAGA. Un alt fel de <i>Amintiri din copilărie</i>	319
GEO BOGZA. Insurgentul îndrăgostit	323
MIHAI BENIUC. Comunistul resentimentar	327
MARIA BANUȘ. Jurnalul unei poete în secolul Holocaustului și al totalitarismelor	331
RADU STANCA. „O spiritualitate serafică”	333
DAN DEȘLIU. Tristețea histrionică	337

EMIL BRUMARU. Jurnal (mai mult sau mai puțin) cifrat	344
LEONID DIMOV. Corespondență de dragoste	348
NORA IUGA. Poeta, ca un <i>hot rod</i>	357
AUREL DUMITRAȘCU. O istorie privată a anilor '80	360
RADU SERGIU RUBA. Autobiograficul semnificativ.....	367
RIRI SYLVIA MANOR. De la Cehov la Fellini.....	372

Poezia, azi: regină și cenușăreasă. Scurtă privire istorică

Genul cel mai afectat de transformările de după 1989 ale societății românești a fost, evident, poezia.

Nu atât la nivelul discursului (deși și aici sunt de notat unele efecte), cât la cel al poziției și receptării poeziei. Care și-a pierdut poziția de „regină” a literaturii, devenind, astăzi, o cenușăreasă a tirajelor și a difuzării.

Paradoxul este că literatura română continuă să aibă o poezie de înalt nivel, de o mare varietate a formulelor și modalităților. Până cu puțin timp în urmă, pe scena ei „concurau” nu mai puțin de patru „serii” poetice: cea a anilor 1950 (prin nume ca Ion Horea, Ion Brad sau Aurel Rău), generația șaizeci (Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Adrian Păunescu, Gheorghe Grigurcu, Nicolae Preliceanu, Emil Brumaru, Ovidiu Genaru, Nora Iuga, Angela Marinescu), optzeciștii (Gabriel Chifu, Liviu Ioan Stoiciu, Mircea Cărtărescu, Ioan Flora, Traian T. Coșovei, Mariana Marin, Eugen Suci, Alexandru Mușina, Vasile Dan, Ion Mureșan, Ioan Moldovan, Aurel Pantea) și promoția post-optzecistă (cu autori ca Ioan Es. Pop, Cristian Popescu, Marian Drăghici sau Horia Gârbea). Printre aceste serii compacte, găseam „intercalați” și poeți aparținând suprarrealismului (ca Gellu Naum), „generației pierdute” (Ștefan Aug. Doinaș), echinoxiști (Ion Pop, Adrian Popescu, Dinu Flămând, Ion Mircea), șaptezeciști inclasabili etc. Pe scurt: un tablou impresionant al unei poezii care a rămas valoroasă, în pofida dezinteresului public, a indifferenței editorilor și a degradării limbii române în spațiul public.

Câteva mișcări tectonice merită consemnate, dincolo de acest paradox al unui gen care se menține performant, deși și-a pierdut poziția dominantă pe care o avea, înainte de căderea regimului comunist.

O schimbare e redevabilă, într-o anumită măsură, transformării generale a societății românești: „transferul” simbolic, de putere literară

și de prestigiu, dinspre generația șaizeci înspre generația optzeci, nu a mai fost complet. Nu doar că generația optzeci, cel puțin în primul deceniu de după 1989, s-a disipat. Începând cu Aurel Dumitrașcu, în 1990, și până la Traian T. Coșovei, în 2014, mulți componenți de frunte ai optzecismului au dispărut prematur. Alții, ca Mircea Cărtărescu sau Florin Iaru, au abandonat poezia. Alții, în fine, au împărțit timpul de scris cu cel consacrat altor ocupații, mai lucrative.

Prin însăși natura sa, postmodernismul este un curent care refuză dictatura Centrului și primatul unei direcții. Optzeciștii au schimbat, firește, felul în care înțelegem, în care scriem și citim astăzi poezia, dar au făcut asta mai ales pe palierul publicului specializat sau măcar cu un ridicat nivel cultural. Dificultatea conceptuală a poeziei optzeciste a făcut ca ea să pătrundă numai parțial la marele public, prin „vedetele” ei, ca Mircea Cărtărescu, sau prin poeți cu o formulă mai „transparentă”, ca Traian T. Coșovei. După prăbușirea comunismului, această tendință de „blocare” a transferului simbolic dinspre șaizeciști înspre optzeciști s-a accentuat, prin însăși natura democratică a societății. Șaizeciștii s-au „ținut” bine și, chiar dacă astăzi „coloana vertebrală” a literaturii este reprezentată de poezia generației '80, dominația acestora a ajuns să fie, mai degrabă, o coabitare...

Importante sunt și transformările survenite în interiorul generației optzeci. Două dintre ele au avut consecințe atât asupra limbajului poeziei contemporane, cât și asupra ierarhiilor ei critice.

Prima a fost pulverizarea conceptului optzecist de poezie. Textualismul, autoreferențialitatea, citatul cultural și celelalte tehnici – cultivate ostentativ, în anii afirmării, atât ca mărci ale delimitării de poezia neo-modernistă, cât și ca factori de coagulare generațională – au fost „topite” în scriituri individuale.

Cea de-a doua a fost răsturnarea raporturilor interne ale generației. Unii dintre poeții insistent promovați critic în anii 1980 nu au confirmat, în timp ce alții, mai puțin prizați atunci sau marginali în raport cu Cenaclul de Luni, au evoluat și s-au împlinit artistic. Astăzi, tabloul critic al generației arată altfel decât în anii ecloziunii ei artistice.

În privința post-optzecismului, ar fi de spus doar că nu a schimbat codul poetic instalat de luniști. Fie că vorbim de poeții Cenaclului „Universitas” sau de așa-ziii „douămiiști”, ei se mișcă în

interiorul aceluiași mod de a scrie și a citi, consacrat de culegerile *Aer cu diamante* și *Cinci*.

Spuneam la început că libertatea socială a avut consecințe și asupra discursului poetic. Ele sunt vizibile la poeți mai tineri sau la cei din generațiile mature, dar care au avut ideea proastă de a-i imita pe cei tineri. Din pură ignoranță, acești poeți au înțeles libertatea de expresie nu ca dreptul de a spune *orice*, ci de a spune *oricum*. Poezia de azi este plină de texte rău scrise, improvizate, lipsite de spirit, produse de niște scriitori care cred în mod eronat că orice respirație a lor este *automat* poezie. Aceștia nu știu că, după provocatoarea denudare a lui John Lennon și Yoko Ono, încă una, la patru decenii după, nu mai înseamnă nimic din punct de vedere artistic. Pentru unii creatori (în mod bizar, în special dintre cei tineri), dispariția cenzurii a fost o catastrofă, pentru că a fost însoțită și de dispariția *autocenzurii*, adică a discernământului artistic și a conștiinței critice.

La trei decenii de la prăbușirea comunismului, poezia română încă îi delectează pe cunoscători (care nu-s chiar puțini) cu produse artistice de vârf, dar riscă, pe termen mediu și lung, să sucombe și ea în fața divertismentului. Odată cu instalarea mentalității *prezenteiste*, pentru care nimic din ce a fost înainte nu contează, va dispărea tradiția. Iar fără tradiție – o dovedește tocmai traseul strălucit din aceste ultime trei decenii de libertate – nu poate exista poezie mare.

I.
POEZIA AFIRMATĂ ÎN
PERIOADA COMUNISTĂ
(1948-1989)

1.

GENERAȚIA DECENIULUI REALIST-SOCIALIST. DE LA COMPROMIS LA POEZIE

NICOLAE LABIȘ

Posteritatea dificilă a unui poet afirmat într-o epocă barbară

Dintotdeauna, istoria literară a avut probleme în valutarea autorilor a căror activitate s-a întrerupt brusc, înainte de desăvârșirea operei. Și nu mă refer aici la autori celebri în ciuda acestei întreruperi, ca Arthur Rimbaud sau, la noi, Ion Barbu: opera acestora era încheiată, înainte ca un gest arbitrar (sau nu) de voință să pună capăt preocupărilor literare. În cazuri ca ale lui Nicolae Labiș sau, mai aproape de noi, Aurel Dumitrașcu ori Dan David, însă, istoria literară oscilează între recunoașterea talentului incontestabil și marea nebuloasă a posibilității lor evoluții, în condițiile unui destin favorabil.

Cazul lui Nicolae Labiș – plecat dintre noi în 1956, la numai 21 de ani – este încă și mai complicat, întrucât, deși a fost recunoscut ca un deschizător de drumuri pentru generația lui Nichita Stănescu și ca un poet destul de slobod față de poncifele realismului socialist, obligatorii la acea dată, el a fost, totuși, printr-un număr oarecare de creații antume, un poet „comunist”. Cât anume din creația sa a fost poezie adevărată și cât a fost, vorba lui Eugen Negrici, agitație și propagandă prin poezie? Cât din faima lui Nicolae Labiș s-a datorat recunoașterii dezinteresate, de către critică și cititori, a talentului său și cât adeziunii sale ideologice? Cum îl citim astăzi pe Labiș? Și, în fond, îl mai citim? Mai este Labiș un poet actual?

Sunt întrebări inevitabile, cu atât mai mult cu cât prezenta ediție nu numai că umple fericit un gol editorial – opera labișiană nemăfiind tipărită, din 1989 încoace, decât în rare ediții confidențiale, la edituri marginale –, dar lansează și o provocare, fiind vorba de o ediție cuprinzătoare, într-un tiraj uriaș, intens promovată și difuzată. Se cade, așadar, să îl recitim pe Labiș și să încercăm să-l repositionăm, dacă se poate, în istoria literaturii postbelice, din unghiul sensibilității noastre de astăzi.

Posteritatea labișiană pune, concomitent, două probleme. Una internă, a operei rămase neterminate, în care se întâlnesc mai multe direcții, nu întotdeauna convergente, și alta externă, a contextului istoric în care este citită această operă. Și care astăzi, la douăzeci de ani de la prăbușirea regimului comunist, este unul radical diferit de cel din momentul afirmării tânărului scriitor, și anume anii 1950-1955.

Chiar dacă nu ținem cont, în primă instanță, de modificarea radicală a registrului politic, după 1989, suntem totuși siliți să observăm că receptarea operei lui, oricum, a variat foarte mult în timp, pe distanțe scurte, de la statutul de vedetă la cel de proscris și de la condiția de autor de manual la cea de poet aproape uitat, scos din circuitul critic și, mai ales, din orizontul de repere al noii poezii românești. Unele dintre aceste mutații s-au petrecut chiar în timpul regimului comunist, altele sunt, cum ușor se poate bănuî, post-revoluționare. Unele dintre aceste variații ale valutării poetului au drept cauze evoluțiile firești din câmpul literar, cum ar fi afirmarea furtunoasă a generației '60 (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Grigore Hagiu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Adrian Păunescu, Gheorghe Pituț, Mircea Ivănescu) și, în general, a poeziilor care revin în literatură în acei ani, după perioade mai lungi sau mai scurte de interdicție (Leonid Dimov, Ștefan Aug. Doinaș). Altele se datorează modificării grilei de receptare, fie sub influența ideologicului – importanța lui Labiș ca model de „tânăr scriitor” scade, bunăoară, pe măsură ce regimul Ceaușescu se îndreaptă către naționalism –, fie ca urmare a schimbării de paradigmă operate de generația '80, care a modificat substanțial felul de a se scrie poezie. În sfârșit, o parte de vină pentru fluctuațiile receptării operei labișiene o poartă modul „romantic” în care tânărul poet și-a gestionat, în timpul vieții, manuscrisele. Practic, Labiș a risipit manuscrise prețioase prin redacții neînsemnate ori le-a dăruit, sub imperiul unei trăiri de moment, unor persoane particulare, lipsite de legături cu mediul literar. Aceasta a îngreunat considerabil activitatea postumă de editare a operei rămase în manuscris și, fapt încă și mai grav, a dus la modificarea aleatorie a profilului poetului, nu în funcție de împlinirea operei în conștiința criticii, ci de capriciile descoperirii și editării unui nou manuscris. Admirabilii săi editori, Gheorghe Tomozei și, ulterior, Nicolae Cârlan, au depus eforturi

considerabile pentru că totalitatea manuscriselor labișiene să intre în arhivele literare autorizate, spre a putea face obiectul unei operațiuni profesioniste de editare critică. Poetul, editorul și, nu în ultimul rând, prietenul Gheorghe Tomozei, scria, de pildă, în 1966, la o a doua ediție ceva mai substanțială a poeziei labișiene: „Se pare că apariția unei ediții complete nu e deocamdată posibilă, deoarece numărul poeziilor netipărite, aflate încă în posesia unor amici ori redactori care nu socotesc că e timpul să le comunice, e destul de mare. În plus, dată fiind neverosimila fecunditate a poetului, identificarea și colaționarea tuturor versurilor sale e o operație cu totul anevoioasă, cu atât mai mult cu cât autorul *Primelor iubiri* nu se conducea – atunci când trebuia să trimită la tipar o poezie – după vreo preferință anume și se risipea cu dărnicie în mai toate revistele și ziarele care îl solicitau”¹. Pronostic riguros exact, de vreme ce nici eforturile ulterioare ale editorului Nicolae Cârlan nu au reușit să ofere garanția unei ediții complete a operei lui Nicolae Labiș. Dar oare îl putem acuza, acum, pe poet că, la 21 de ani, nu îi trecea prin cap că va muri? Îl putem acuza că dăruia manuscrisele unor poezii pe care el nici nu le considera, de fapt, definitive, Labiș fiind conștient că poezia este o continuă ascensiune, iar el e încă prea tânăr pentru a se considera desăvârșit?

Iată de ce atât cititorii, cât și istoria literară trebuie să se mulțumească, până la urmă, cu ceea ce avem până în momentul de față. Adică un „scenariu” plauzibil al ciclurilor poetice labișiene, de găsit în amintita ediție *Albatrosul ucis*, din 1966 (îngrijită de Gheorghe Tomozei și reeditată confidențial în 2007), o restituire exemplară a originalului volumului *Lupta cu inerția* (în volumul lui Nicolae Cârlan, „*Lupta cu inerția*” la timpul prezent, din 2001³), și cele mai largi ediții posibile ale prozei, teatrului, traducerilor și corespondenței labișiene (*Dincolo de*

¹ Nicolae Labiș – *Albatrosul ucis*, ediția a II-a, ediție îngrijită și postfață de Gheorghe Tomozei, Editura Albatros, București, 2007, p. 266.

² „Era prin 1952-1953, poetul se făcuse, ajunsese repede la un soi de celebritate, dar nemulțumit de ea, de facilitățile ei, simțea nevoia să se reorienteze. Și considera că se află de-abia în pragul veritabilului său început, înainte de un „nou și sălbatic avânt”, scrie Lucian Raicu în monografia *Nicolae Labiș*, Editura Eminescu, București, 1977, p. 87.

³ Nicolae Cârlan – „*Lupta cu inerția*” la timpul prezent, Editura Augusta, Timișoara, 2001.

fruntariile poeziei, din 2005⁴, *Traduceri*, 2007⁵ și, respectiv, *Correspondență*, 2009⁶). Nu știu dacă e mult sau puțin, dar cred că e suficient pentru a încerca, pe baza acestor ediții – dacă nu complete, măcar cuprinzătoare –, o reevaluare a creației sale, din punctul de vedere al cititorului de azi. Singurul care contează, în fond. Căci un poet este actual în măsura în care creația sa mai spune ceva sensibilității cititorului de azi.

Un talent neobișnuit, într-o epocă tulbură

Puțini scriitori au avut parte de un destin atât de convulsionat ca Nicolae Labiș. În numai câțiva ani de viață (1950-1956), el a parcurs un traseu cultural și social care ar fi dat peste cap pe oricine, traseu la finalul căruia au rămas, totuși, două volume antume⁷ și mai multe sute, poate chiar mii, de pagini aflate în manuscris. A scris poezie, proză, a schițat încercări de teatru, a cules folclor. A debutat în literatură la numai 15 ani, în 1950, în ziarul *Zori noi* din Suceava, iar puțin mai târziu, în 1951, a fost acceptat în paginile mult mai prestigioasei (și mai rigidei) reviste bucureștene *Viața românească*. Cineva l-ar putea incrimina, postum, pentru aceste alegeri: și ziarul sucevean, și mensualul bucureștean erau, la acea dată, publicații pur comuniste, în care versurile poetului apăreau înconjurare de articole dedicate luptei de clasă sau combaterii estetismului, cooperativizării agriculturii ori „luptei pentru pace”. Incriminare legitimă, în sine; totuși, unde altundeva ar fi putut debuta, în jurul lui 1950, un puști de 15-16 ani, fără relații sociale și fără nume? Și ce putea ști, la drept vorbind, un pre-adolescent, provenit dintr-un obscur sat de munte din Moldova, despre cumplitele realități sociale și politice din țară, despre teroarea din cultură și despre degradarea mediului editorial sub impactul

⁴ Nicolae Labiș – *Dincolo de fruntariile poeziei* (proză, dramaturgie), ediție îngrijită și cuvânt înainte de Nicolae Cârlan, Editura Mușatinii, Suceava, 2005.

⁵ Nicolae Labiș – *Traduceri*, ediție îngrijită și prefață de Nicolae Cârlan, Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”, Suceava, 2007.

⁶ Nicolae Labiș – *Correspondență*, ediție îngrijită și prefață de Nicolae Cârlan, Editura Lidana, Suceava, 2009.

⁷ *Puiul de cerb*. Poem pentru copii, Editura Tineretului, 1956; *Primele iubiri*. Versuri, Editura Tineretului, 1956.

Recenzurii? Pui aceste întrebări nu spre a-l absolvi pe Labiş de vreo vină (căci nici măcar legea penală nu reţine răspunderea minorilor), ci pentru a configura *un personaj*, a cărui trăsătură de caracter dominantă era naivitatea eroică, şi *o epocă*, a cărei caracteristică era perversitatea social-politică.

Căci, pentru a aproxima care era orizontul politic al tânărului Nicolae (în caz că avea vreunul), trebuie să ne aducem aminte în ce culori trandafirii zugrăvea regimul comunist propaganda epocii, în special cea destinată tinerilor şi mediului şcolar. Un matur înzestrat cu spirit critic şi cu oarecare experienţă culturală putea demonta cu uşurinţă acest mecanism al minciunii, care prezenta, după reţete sovietice, socialismul în culorile cele mai îmbietoare. Dar un tânăr de 15-16 ani, provenit dintr-un mediu cvasi-folcloric, fără experienţă de viaţă şi fără o cultură sistematică, putea cădea uşor în capcană, păcălit mai ales de discursul egalitarist al regimului şi de invocarea, la tot pasul, a „dreptăţii sociale”. Labiş nu a fost defel singurul care a „crezut”, fără să cunoască prea multe, în regimul comunist, chiar în ipostaza lui stalinistă dintre 1948 şi 1960.

Din această confruntare cu ideologia regimului, şi ea mereu în schimbare, poetul nu putea ieşi învingător. Chiar dacă nu ar fi plecat dintre noi atât de tânăr, destinul său literar ar fi rămas la fel problematic. Situaţia lui Labiş, în 1950, are ceva din tragedia greacă: nici el nu-şi poate înăbuşi talentul, care îşi cere imperios dreptul la manifestare, nici epoca în care se produce această afirmare nu este dispusă, de dragul acestui talent, la concesii politice şi culturale. Confruntarea era inevitabilă, iar destinul celui slab (poetul) era şi el dinainte stabilit. Pur şi simplu, Nicolae Labiş este un talent născut prea târziu sau prea devreme. În orice caz, într-un moment literar complet nepotrivit.

Regimul comunist nu putea „rata” un asemenea talent. „Frontul” literar era, în jurul lui 1950, încă destul de subţire, împuţinat de refuzuri voalate, de interdicţii şi de trimiteri în recluziune. „Noile talente”, inventate de aparatul de propagandă sau reciclate din scriitori mai vechi, iute dispuşi să pactizeze cu doctrina realist-socialistă, erau puţine şi precare. Până şi dogmaticii critici de serviciu ai partidului intuiau, în sinea lor, că Dan Deşliu, Mihai Beniuc, Victor Tulbure, Marcel Breslaşu, Maria Banuş, Nina Cassian, Veronica Porumbacu,

Eugen Frunză, Aurel Mihale, V. Em. Galan, Gheorghe Cristea și ceilalți nu puteau configura mult dorita „literatură nouă” și că nici măcar răspândirea producțiilor lor în proporții de masă nu îi putea face să devină niște scriitori cu adevărat populari. În niciun caz, „modele”, „eroi” ai literaturii de orientare comunistă. Bibliotecile private continuau să păstreze volumele unor Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mateiu Caragiale, Ion Pillat ș.a., în comparație cu care „literatura” scriitorilor real-socialiști se înfățișa, pentru cititorii cu simț artistic, ca o improvizație inconsistentă. Corifeii realismului socialist sufereau vizibil, cu puține excepții, de lipsă de talent (de moralitate nici nu e cazul să vorbim) și, din această cauză, oricâtă fidelitate arătau față de „linia partidului”, rezultatele lor literare rămâneau modeste. Era nevoie de ceva mai mult, spre a se demonstra posibilitatea literaturii real-socialiste. Era nevoie de un tânăr scriitor *adevărat*.

Pe acest fundal socio-cultural și politic, își face apariția talentul – și turbulentul, după cum vor constata rapid autoritățile – puști din Mălini. Publică, spuneam, la o vârstă fragedă poezii de inspirație folclorică, iar la un concurs școlar național de literatură, iritat sau amuzat, probabil, de stupizenia subiectului, improvizează creații „populare”, pe care le prezintă ca autentice. Comisia, nebănuind nimic, îl premiază⁸!

Talentat și îndrăzneț – isprava de mai sus nu este nicidecum singura, tânărul având în sânge gustul pentru farse și provocări –, fiul învățătorilor Ana-Profira și Eugen Labiș din Mălini nu provine totuși dintr-un mediu autentic cultural și nu are nici cea mai mică experiență estetică modernă atunci când, la numai 16 ani, este „selectat” și trimis să studieze la Școala de literatură „Mihai Eminescu” (în anul

⁸ Același Lucian Raicu povestește, amuzat, isprava fostului său prieten: „Tema care duse pe elevul Labiș, din clasa a IX-a a Liceului de băieți din Fălticeni, la triumf privea un aspect al folclorului (mai limpede: *lupta de clasă în folclor*) și, după ce stabilise cine merita distincția, onorabila comisie prinsese de veste că *exemplele*, adică versurile citate din abundență în lucrarea liceanului dintr-a IX-a, fuseseră pur și simplu scornite; improvizate ușor din goana condeifului, ceva mai ușor chiar decât comentariul care trebuia să le explice.”; *op. cit.*, pp. 57-58.

1952⁹⁾). O instituție croită după același omniprezent model sovietic și menită, teoretic, să formeze scriitori comuniști, cadre de nădejde pe „frontul ideologic” al partidului unic, „militanți” de frunte ai propagandei regimului. O instituție, însă, din care au ieșit (pe lângă multele mediocrități pe care istoria literară le-a uitat) și câțiva scriitori importanți, deloc impregnați de „învățăturile” comuniste.

Din referințele livrești prezente în primele sale poezii, deducem cât de vagi erau cunoștințele sale literare extra-școlare. Avea un cult pentru Sadoveanu – ciudat pentru un poet, totuși –, îl citise, se pare, pe Ion Barbu și, în rest, stăpânea mai degrabă folclorul, în variantele din regiunea natală, și poezia eminesciană. Judecând după modelul poetic al primelor sale scrieri, modernitatea literară îi era numai vag cunoscută. De aceea, ce și cât va fi înțeles poetul din experimentul ce se derula, de fapt, la Școala de literatură „Mihai Eminescu”, e greu de spus, în absența mărturiilor sale olografe și, eventual, a arhivei instituției. Din relatările colegilor și prietenilor¹⁰⁾, Labiș a avut sentimente împărțite față de această „școală”. Pe de-o parte, tânărul scriitor era realmente extaziat de faptul că „rectorul” ei era Mihail Sadoveanu, față de care, cum spuneam, avea un cult, și că importanți scriitori contemporani – un Tudor Vianu, un Camil Petrescu – țineau acolo diferite cursuri. Pe de altă parte, regimul cazon al „școlii” îl enerva peste măsură, ca și prostia, răutatea și incultura majorității colegilor de studii, selectați de partid pe criteriul dosarului de cadre. Labiș a inițiat și a participat la câteva farse de răsunet, menite să denunțe acest regim cazon și să provoace limitele celorlalți cursanți. Frecventarea zeului Bachus, incriminată de puriștii instituției, făcea și ea parte din această frondă față de moravurile pudibonde aflate la mare cinste în școală, moravuri în care regimul vedea cea mai bună garanție a cultivării spiritului comunist în rândurile viitorilor corifei ai literaturii de partid și de stat. Se poate distinge cu ușurință, în comportamentul lui Labiș din această perioadă, *exasperarea*. Sărăcia dominantă în instituție, regimul de cazarmă, tembelismul și incultura celor

⁹⁾ *Ibidem*, p. 58.

¹⁰⁾ De un folos moderat ne este, în acest sens, volumul *Nicolae Labiș. Album memorial*, editat de Gheorghe Tomozei și Nicolae Cârlan, editat de revista *Secolul 20*, București, 1987.